

Introducció als mantoïdeus de Catalunya

Els mantoïdeus són insectes de mida generalment mitjana, encara que algunes espècies tropicals i subtropicals poden assolir dimensions superiors. Se'ls coneix pel seu cap triangular, tenir una sola oïda i fortes potes raptors (Brannoch et al., 2017). Com bé és sabut, són grans depredadors, tant d'insectes com de petits vertebrats (Nyffeler, Maxwell & Remsen, 2017). Tot i això, s'han documentat diversos casos, encara que molt poc habituals, on algunes espècies s'alimenten de fruita (Prete et al. 1992).

Són insectes que acostumen a cridar l'atenció de naturalistes i entomòlegs, sent coneguts majoritàriament pel seu canibalisme, tot i ser un hàbit molt menys freqüent del que es pensa (Lawrence, 1992). En algunes cultures, fins i tot, se'ls ha arribat a utilitzar com a remei casolà per combatre el mal de dents o com a símbol de bona nutrició i digestió (Markus, 2000). També són usats com a controladors biològics, ja que depreden una gran quantitat d'insectes gregaris (Yamawaki, 2017).

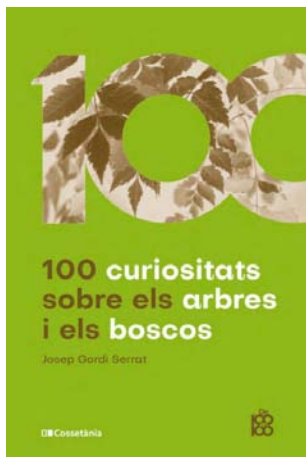
La fauna ibèrica no és gaire variada en insectes d'aquest ordre; tot i això, conté un dels nombres més elevats d'espècies a escala europea (Morales-Agacino, 1947). Catorze gèneres, catorze espècies autòctones i quatre d'exòtiques, són les que l'habituen, i tot i no semblar gaires a escala mundial, són moltes si tenim en compte que els països amb més quantitat són els propers al tròpic. En una escala europea es pot dir que som llar de nombroses espècies, i moltes d'elles endèmiques. A Catalunya s'hi troben citades un total de nou espècies autòctones i dues d'exòtiques, pel que es pot deduir que, dins del territori ibèric, és

una de les regions amb major varietat pel que es refereix a aquests insectes. També cal tenir en compte les cites, encara sense publicar, de *Parameles (Leptameles) pau* (Bolívar, 1898) al massís dels Ports, a Tarragona, i les futures descripcions de possibles noves espècies o clines justament d'aquest mateix subgènere.

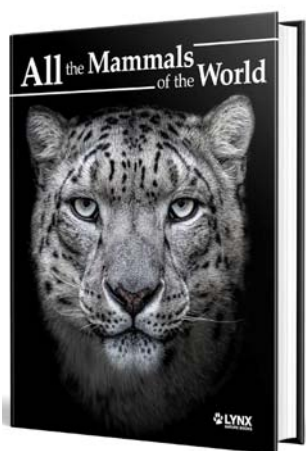
D'entre els nou mantoïdeus autòctons citats destaquen els pertanyents a la família Amelidae, la qual mostra una major diversitat respecte a la resta, amb dos gèneres i tres espècies al territori. A més, els membres d'aquesta família es distribueixen per gairebé tota Catalunya, cas del gènere *Ameles* Burmeister, 1838, compost per dues espècies: *Ameles (Ameles) spallanzania* (Rossi, 1792) que està molt ben distribuïda per tota la regió tret del Pirineu, i *Ameles (Apterameles) decolor* (Charpentier, 1825) que ocupa les zones més mediterrànies de l'Alt Empordà, Garrotxa i Pla de l'Estany. També hi trobem el gènere *Parameles Saussure*, 1869, format per *Parameles (Parameles) picteti* Saussure, 1869, que es troba al sud de la província de Barcelona (l'Alt Penedès, l'Anoia, el Baix Llobregat i el Garraf), el Camp de Tarragona i gran part de la Depressió Central. També destaquen les dues espècies de la família Rivetiniidae, adaptades a la vida terrestre i que es poden desplaçar ràpidament sobre

Parella de Mantis religiosa (Linnaeus, 1758). Parc Natural de Sant Llorenç de Munt i l'Obac (Vallès Occidental).

100 curiositats sobre els arbres i els boscos. Josep Gordi Serrat. Any de publicació: 2023. 232 pàgines. Editorial: Cossetània.

All the mammals of the world. Any de publicació: 2023. 800 pàgines. Editorial: Lynx Nature Books.

Brunneria borealis Scudder, 1896. Espais Naturals del Delta del Llobregat (Baix Llobregat).

el substrat. La més comuna, *Geomantis larvoides* Pantel, 1896, pot ser observada al sud del Camp de Tarragona (Priorat i Baix Camp), Terres de l'Ebre i les zones àrides de Lleida. D'altra banda, *Rivetina baetica* (Rambur, 1838), molt més localitzada al territori català, només ha estat citada a la ciutat de Barcelona (Sánchez-Vialas et al. 2015) i no se'n coneixen gaires dades. Tot i que si de rareses es tracta, cal anomenar la *Perlamantis allibertii* Guérin-Méneville, 1843, de la família Amorphoscelidae, que tot i assemblar-se més a un megalòpter o plecòpter, és un mantoideu. Aquesta espècie, tot i estar ben distribuïda per gairebé tota la Catalunya Mediterrània, és ben difícil de localitzar a causa dels seus hàbits nocturns. Mereixen ser mencionades, també, les espècies més conegudes pels naturalistes, és a dir: *Mantis religiosa* (Linnaeus, 1758), que es troba a tota Catalunya tret de zones altes del Pirineu, *Iris oratoria* (Linnaeus, 1758), repartida per la Mediterrània (sobretot al litoral) i *Empusa pennata* (Thunberg, 1815), amb una distribució similar a la d'*A. spallanzania*. D'altra banda, com ja s'ha dit, també hi ha dues espècies exòtiques a Catalunya. La primera, *Brunneria borealis* Scudder, 1896, d'origen americà, localitzada a la comarca del Baix Llobregat (Fernández & Santaefemí 2016). És una espècie partenogenètica que es camufla a la perfecció amb la vegetació herbàcia i costa de veure tot i ser el mantoideu més llarg de la península. L'altra espècie és *Sphodromantis viridis* (Forskål, 1775), de Terres de l'Ebre (Domenech, 2018). És força freqüent a la meitat sud peninsular, però no havia estat citada fins fa poc a Catalunya, i es desconeix si la població ha estat realment introduïda de manera accidental mitjançant la plantació de plantes ornamentals a jardins o espais

públics, transports com ara cotxes... o bé és causa de l'expansió natural de l'espècie per la Mediterrània. ■

Bibliografia

- Brannoch, S. K., Wieland, F., Rivera, J., Klass, K. D., Béthoux, O., & Svenson, G. J. (2017). Manual of praying mantis morphology, nomenclature, and practices (Insecta, Mantodea). *ZooKeys*, (696), 1.
- Fernández, M. D. (2018). *Sphodromantis viridis* (Forskål, 1775): primeras citas en Castilla-La Mancha y Cataluña (Dictyoptera: Mantodea: Mantidae). *BV news Publicaciones Científicas*, 7(89), 35-43.
- Jiménez, D. F. H., & Santaefemí, X. (2017). Primera cita a Europa d'un pregadéus d'origen americà, *Brunneria borealis* Scudder, 1896 (Insecta: Mantodea: Mantidae). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 141-144.
- Lawrence, S. E. (1992). Sexual cannibalism in the praying mantid, *Mantis religiosa*: a field study. *Animal Behaviour*, 43(4), 569-583.
- Markus, R. (2000). Surrealism's praying mantis and castrating woman. *Woman's Art Journal*, 21(1), 33-39.
- Morales-Agacino, E. (1947). Mántidos de la fauna ibérica. *Estación de Fitopatología Agrícola de Madrid*.
- Nyffeler, M., Maxwell, M. R., & Remsen Jr, J. V. (2017). Bird predation by praying mantises: a global perspective. *The Wilson Journal of Ornithology*, 129(2), 331-344.
- Prete, F. R., Lum, H., & Grossman, S. P. (1992). Non-predatory ingestive behaviors of the praying mantids *Tenodera aridifolia sinensis* (Sauss.) and *Sphodromantis lineola* (Burr.). *Brain, Behavior and Evolution*, 39(2), 124-132.
- Sánchez-Vialas, A., Rodríguez-Flores, P. C., & García-Paris, M. (2015). Confirmación de la reproducción de *Rivetina baetica* (Rambur, 1838) (Mantodea), una especie termófila, en áreas continentales del centro de España. *Graellsia*, 71(2), e035-e035.
- Yamawaki, Y. (2017). Decision-making and motor control in predatory insects: a review of the praying mantis. *Ecological Entomology*, 42(s1), 39-50.

Projectes

Catàleg de la biodiversitat de Catalunya

Durant el 2022 es van incloure 5.728 tàxons nous al Catàleg de la biodiversitat de Catalunya, de manera que junt amb els 508 que s'hi ha afegit enguany, el nombre total de tàxons catalogats puja a 32.741 el 99 % de les espècies que suposadament es troben a Catalunya. Si es té en compte que enguany s'hi afegiran uns quants milers més de tàxons corresponents en la seva major part a algues continentals i insectes i que encara queden força grups d'invertebrats, fàcilment se superaran al final del projecte els 40.000 tàxons.

En els quatre primers anys del projecte hi ha participat 102 experts pertanyents a 31 institucions diferents, tot i que en algun cas, com pot ser el de la Universitat de Barcelona, s'hi ha participat des de diferents facultats, departaments o grups de recerca. Bona part d'aquestes institucions tenen la seva seu fora de Catalunya, fet aquest que posa de manifest que la biodiversitat no hi entén de límits administratius i que palesa que Catalunya es veu considerablement afectada per l'anomenada crisi de la taxonomia. Del total d'experts, 21 són investigadors independents o

(Continua)

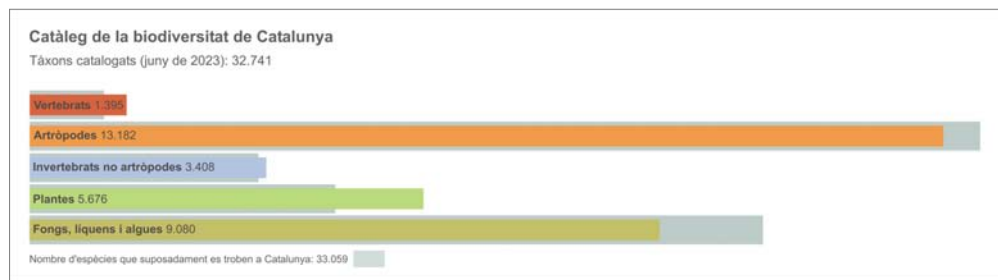
membres d'associacions científiques, com és el cas de la Institució.

Enguany s'acabarà el grup d'algues continentals i, pel que fa a invertebrats, es preveu incloure al catàleg alguns grups de nematodes i equinoderms, picnogònids i crustacis, a més d'insectes com efemeròpters, hemípters, coleòpters, himenòpters i dípters. La principal dificultat que cal afrontar en aquestes darreres etapes del projecte no és tant la falta de recursos com la dificultat de trobar experts de determinats grups d'organismes (de nou cal parlar de la crisi de la taxonomia). És per aquest motiu que des de la Institució ens cal demanar la col·laboració de tots aquells experts que puguin contribuir a completar grups com protozous, pseudo-celomats, anèl·lids, tardigrads, embiòpters, dictiòpters, isòpters, dermàpters, psocòpters,

tisanòpters, estrepsípters i, també, alguns ordres d'hemípters, coleòpters, himenòpters i dípters.

En una època en la qual la preocupació per la crisi de la biodiversitat és més actual que mai, calia dur a terme un projecte com aquest per tal de mostrar quina és aquesta biodiversitat, ja que de molts grups d'organismes fins ara no s'ha disposat d'un llistat gaire complet de les espècies que els componen. I és que difícilment es pot parlar de protegir i gestionar les espècies si no se sap ni que existeixen.

Tota la informació es troba al [web del projecte](#), el qual es preveu que en un futur tingui un nou format i estigui connectat amb altres bases de dades de biodiversitat. ■

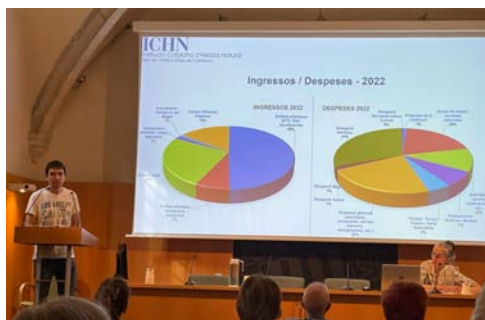
La farmàcia vegetal. MORALES R., ACEITUNO L., PARDO M., et al. Any de publicació: 2023. 189 pàgines. Editorial: Larousse.

Assemblea de Socis

El 13 de juny passat, tingué lloc l'Assemblea general de socis de la Institució. En primer lloc la presidenta, Jordina Belmonte, donà la benvinguda tant als assistents presencials com als que seguien l'acte telemàticament.

S'aprovà de l'Assemblea General de l'1 de març de 2022, que es pot consultar al [web](#) de la ICHN i seguidament presentà les línies generals d'actuació del 2022, que van ser aprovades pels assistents i s'aprovà la incorporació del soci que van sol·licitar adherir-se a la ICHN durant l'any 2022 i es va fer un record als socis que van traspasar durant aquest any, especialment per la Dra. Mercè Durfort, que fou Sòcia d'Honor i delegada de l'IEC al Consell Directiu i que tant va fer per la Institució. Podeu consultar la [memòria d'activitats](#) al web de la ICHN.

A continuació, Marc Vilella presentà l'estat de comptes de l'entitat, que es valorà com a positiu, atès que els ajuts externs no només es mantenen sinó que augmenten, cosa que permet tirar endavant tots els projectes previstos.

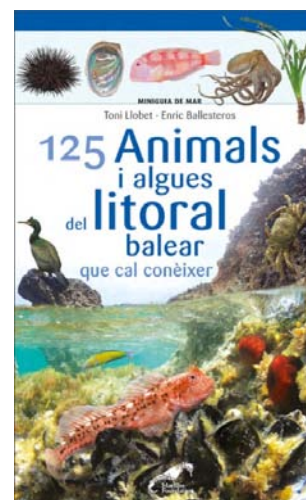

Una vegada fet el recompte de vots, el Consell Directiu resultant és el següent:

- Presidència: Jordina Belmonte Soler
- Vicepresidència: Juli Pujade Villar
- Secretaria: Jan Tomàs Perarnau
- Tresoreria: Marc Vilella Antonell
- Vocals: Esther Garcés Pieres, Margarida Genera Monells, Pere Luque Pino, Albert Masó Planas, Joan Pino Vilalta, Delfi Sanuy Castells, Sandra Saura Mas, Ferran Sayol Altarriba

Un cop acabada l'Assemblea, tingué lloc el nomenament d'Amador Viñolas i d'Ernest Costa com a Socis d'Honor de la

125 animals i algues del litoral balear que cal conèixer. Any de publicació: 2023. Deplegable. Editorial: Marilles Foundation.

Guia de papallones per a nois i noies. DOMINGO M., DOLS C. Any de publicació: 2023. 168 pàgines. Editorial: Cossetània.

Institució en reconeixement de la seva tasca relacionada amb el coneixement, divulgació i conservació del medi natural. Juli Pujade Villar glossà la trajectòria d'Amador Viñolas Saborit

Juli Pujade Villar

Amador Viñolas Saborit

Saborit i Albert Masó Planas la d'Ernest Costa Savoia. Pròximament es podrà recuperar l'acte des del canal Youtube de l'IEC. ■

Albert Masó Planas

Ernest Costa Savoia

Delegació del Bages

Sortides naturalistes guiades

El Llobregat entre Cal Vidal i l'Ametlla de Merola i el tram final de la riera de Merlès (Bages i Berguedà). Durant el matí del dissabte 27 de maig vam seguir una ruta d'uns 13 km de recorregut amb inici i final a l'Ametlla de Merola. La podeu trobar a Wikiloc. Aquest itinerari discorre per la frontera entre el terme de Gaià, que pertany al Bages, i el de Puig-reig, que pertany al Berguedà, i passa per tres colònies tèxtils berguedanes: l'Ametlla de Merola, Cal Riera i Cal Vidal. A la sortida hi van assistir 28 persones, i va tenir com a professors els biòlegs Jordi Badia i Florenci Vallès.

Vam passar del Berguedà al Bages travessant el Llobregat per un pont paral·lel a l'alta resclosa del canal de la fàbrica de l'Ametlla de Merola, i aviat vam observar un camp de pistatxers (*Pistacia vera*) que semblen empeltats sobre nogueroles (*Pistacia terebinthus*, un gran arbust caducifoli autòcton del Bages). Allà vam parlar de la gran importància que tenen per a l'agricultura els empelts i la reproducció vegetativa en general. Tot seguit, vam caminar per un viarany que discorre per un bosc de ribera de gran bellesa acompanyant l'aigua lenta del riu, amansida per la resclosa esmentada. Aquest bosc té una gran diversitat vegetal.

La riera de Merlès esmunyint-se entre sargües i grans blocs de roca sorrenca

Hi ha tota mena d'arbres de ribera autòctons (salzes blancs, verns, pollancre, àlbers, freixes de fulla petita i oms), i hi abunda el negundo (*Acer negundo*), un arbre originari d'Amèrica del Nord. En ell crida l'atenció

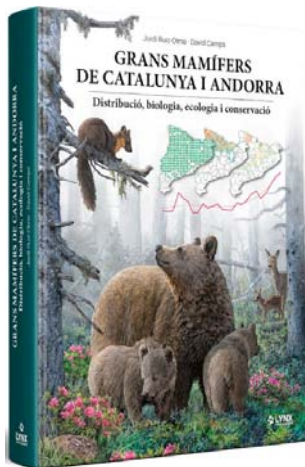
la presència d'un exemplar d'erable (*Acer platanoides*) que sembla nascut espontàniament. Aquesta presència sorprèn perquè l'erable no es considera una arbre propi de la Catalunya de clima mediterrani. Probablement, l'exemplar en qüestió és descendent d'un erable plantat pels humans. El bosc esmentat i les seves immediacions és un bon lloc per estudiar el gènere *Acer* perquè, a més de les dues espècies d'aquest gènere acabades de citar, n'allotja tres més: l'auró negre (*Acer monspessulanum*), l'auró blanc (*Acer campestre*) i la blada (*Acer opalus*).

Quan ja havíem recorregut 2,5 km, vam arribar a la confluència del riu Llobregat amb la riera de Merlès, i tot seguit, caminant per un corriol obac, vam anar seguint aigües amunt aquesta riera fins a arribar a una estreta passera que ens va permetre travessar-la sense mullar-nos. Aquest tram de l'itinerari discorre per paratges agrestos, on la riera s'esmuny entre grans blocs de roca sorrenca, i per un dels boscos més interessants del Bages (terme de Gaià). Aquesta forest destaca per la seva gran diversitat vegetal, per l'abundància d'aurons negres i per la presència de la fràngula (*Frangula alnus*), un gran arbust caducifoli que no hem vist a cap altre lloc de la comarca. És un bosc obac, amagat i poc conegut, que no té cap nom assignat al mapa de l'ICGC d'escala 1:5000. És força extens i no mostra indicis d'ocupació agrícola, per la qual cosa considerem que dona bona informació sobre com podria ser la vegetació potencial de les obagues del nord del Bages i el sud del Berguedà.

Branquilló de fràngula (*Frangula alnus*) florit

(Continua)

Grans mamífers de Catalunya i Andorra. Distribució, biologia, ecologia i conservació. RUIZ J., CAMPS D. Any de publicació: 2023. 750 pàgines. Editorial: Lynx Nature Books.

Part del grup travessant la riera de Merlès gràcies a una estreta passera

La passera esmentada ens va portar a la banda berguedana de l'itinerari. Allà vam

visitar un vistós aflorament d'al·luvions d'una terrassa fluvial quaternària del Plistocè superior i vam parlar de la formació de les terrasses fluvials i la seva relació amb els canvis climàtics. També vam veure un seguit de basses força grans que formen part del sistema de decantació de fangs d'una fàbrica d'àrids, la resclosa de la Colònia Vidal i una gran massa de grava que va ser acumulada per la crescuda del Llobregat causada pel temporal Glòria el gener de 2020. Aquesta grava es troba a tocar de la Colònia Riera.

Vam arribar a l'Ametlla de Merola amb una mica de retard i acalorats, però contents i satisfets d'haver vist tanta natura bonica i interessant. ■

Imatge del grup amb el bosc de l'obaga del tram final de la vall de la riera de Merlès al fons

Guia botànica del jardí Ferran Soldevila de la Universitat de Barcelona, de CÈSAR BLANCHÉ i Ramon Maria Masalles. Publicacions de la Universitat de Barcelona.

Delegació d'Osona

Es detecten sis parelles de ducs a Osona

Als anys 90 Osona havia arribat a tenir 42 parelles de ducs (*Bubo bubo*). Des del Grup de Naturalistes d'Osona (GNO – ICHN) fa temps que treballem en la seva recuperació i aquest any ja s'han detectat sis parelles diferents a la comarca (Plana de Vic i la zona de Sau). Aquests rapinyaires són depredadors naturals de rosegadors i per això s'han convertit en una esperança en la lluita contra la plaga de conills que afecta el país.

Quan es trenca l'equilibri en un ecosistema es creen desajustos com els que estan vivint molts pagesos d'arreu de Catalunya amb la plaga de conills. Precisament, els depredadors naturals tenen un paper fonamental en la recuperació d'aquest equilibri. El duc és un depredador natural de conills i rates i és un gran aliat en el control natural d'aquestes poblacions.

En època de cria, una parella de ducs amb dos o tres polls poden arribar a menjar 240 conills, cosa que al llarg de l'any es tradu-

eix en uns 1.500 exemplars. «Imagina el gran control que es podria fer de la plaga del conill si tinguéssim la població de ducs que hi havia als anys 90», explica en Jordi Faus, membre del GNO implicat en aquest projecte.

Per intentar promoure la recuperació del duc a Osona, s'han alliberat 17 exemplars provinents del centre de fauna de la Generalitat a Torreferrussa. D'aquests, però, un 85 % han mort. Faus explica que són exemplars joves de comarques veïnes, com el

Vallès o el Bages, «que arriben aquí, veuen que hi ha teca i fan l'intent d'instal·lar-s'hi». La disponibilitat del conill al territori és tan manifesta que en alguns dels nius han arribat a trobar restes de fins a vuit exemplars, ja que fan rebost de conills.

Un dels factors que s'apunta com a causant de la mort dels ducs és l'ús intens de raticides per part de les granges per acabar amb rates i ratolins. En aquest sentit, des del GNO es fa molta pedagogia perquè

(Continua)

els agricultors passin a fer servir mètodes igual d'eficaços, però que no creen toxicitat secundària.

Els naturalistes defensem que només si s'acaba amb l'ús de raticides actuals, que tenen una gran concentració d'anticoagulants, es podrà notar una recuperació real d'espècies com el duc. De fet, les directives europees ja van en aquesta direcció i en un futur no molt llunyà s'obligarà a canviar productes raticides amb anticoagulants per altres d'alternatius que no afectin a espècies carnívores que s'alimenten de rates i ratolins.

En aquesta línia, des del GNO hem estudiat com parelles que s'alimenten exclusivament de conill tiren endavant, mentre que aquells exemplars que també van a les granges i

s'alimenten de rates, més tard o més d'hora, acaben morts o ferits. «Hi ha una clara diferenciació entre l'alimentació i la supervivència dels ducs», explica Faus.

Marc Crosas és agricultor de Tavèrnoles i té esperança en els ducs. «És la mateixa alegria que si arribés a ploure algun dia», assenyala amb ironia. La plaga de conills sumada a la sequera persistent és un mal de cap per a molts pagesos que només veuen entrebancs en la seva feina.

«Espero pel bé de tots que la plaga de conills no continuï. Són animals preciosos, però quan se'ns mengen el menjar cal fer-hi alguna cosa», reclama Crosas. «Ara veiem el duc com un aliat que ens pot ajudar», assenyala l'agricultor. ■

Grup de treball Grup Orquidològic de Catalunya

El GOC-ICHN col·labora en el Sender Botànic del Catllaràs

El dissabte 10 de juny es va fer la inauguració del Sender Botànic del Catllaràs. L'elaboració d'aquesta ruta forma part del projecte del GOC-ICHN en col·laboració amb l'Ajuntament de la Pobla de Lillet per fomentar el coneixement dels valors naturals de la serra del Catllaràs.

S'ha volgut fer un projecte integrador entre la nostra entitat naturalista, l'Administració, representada per l'ajuntament de la Pobla i el Servei de Fauna i Flora de la Generalitat de Catalunya, i les entitats locals de la Pobla. El GOC-ICHN hi hem participat aportant els nostres coneixements en l'àmbit de les orquídiades que, com sabem, és especialment ric i variat a la serra del Catllaràs.

Val a dir que els nostres objectius a l'endeçar el projecte no s'han assolit, per ara, en la seva totalitat. La protecció efectiva de la petita població de *Cypripedium calceolus* de la Devesa Jussana no ha estat possible per la negativa dels propietaris del terreny a instal·lar cap element de defensa enfront la depredació de ramats i ungulats, atesa la progressiva desaparició dels ginebrons que abrigaven els individus de l'espècie en perill. Hi continuarem treballant.

D'entre la singularitat de la flora del Catllaràs, cal destacar dos orquídiades en perill d'extinció i protegides pel Decret 172/2008 de la Generalitat: l'esmentada sabatetes de la Mare de Déu (*Cypripedi-*

um calceolus) i la caputxina olorosa (*Gymnadenia odoratissima*). També destaquen diverses altres orquídiades i flora singular de muntanya com, per exemple, la flor de neu (*Leontopodium alpinum*), coneguda també com a edelweiss, declarada vulnerable al mateix Decret sobre flora amenaçada de Catalunya.

La ruta ha estat publicada al lloc web de Turisme de la Pobla de Lillet. L'itinerari està balisat amb senyalització específica. S'hi mostren els punts d'interès tant de flora com de la història de l'ocupació humana de la serra. Al web de [Turisme Lillet](#) hi trobareu, i us podeu descarregar, la guia del sender en format Pdf, la ruta de Wikiloc, el llistat de flora del Catllaràs i el panell informatiu que hem instal·lat a l'inici de l'itinerari al Pla de Falgars. ■

Balisa senyalitzadora del sender botànic del Catllaràs. Fotografia: Pere Espinet

Serra del Catllaràs. Fotografia: Xavier Alamy

Grup de treball Societat Catalana de Fotògrafs de Natura

Inauguració de l'exposició «Nature in slow motion. Natura a càmera lenta», al Centre de Lectura de Reus (Baix Camp)

El 15 de maig passat es va celebrar la LXXXVIII sessió de la Societat Catalana de

Fotògrafs de Natura (SCFN), que consistí en la inauguració de l'exposició «Nature in

slow motion. Natura a càmera lenta» al Centre de Lectura de Reus (Baix Camp), seguint amb la política d'expandir les activitats de la Institució per tot el territori català.

El fil conductor és la tècnica de llarga exposició, mentre que el tema és lliure: l'aigua en moviment, fulles i branques mogudes pel vent, animals deixant el rastre del seu desplaçament, les cuques de llum en vol, fotografia nocturna, etc. El cas és que la imatge transmeti que la llum ha actuat durant un temps sobre el sensor per crear un efecte «invisible» a simple vista.

Després d'una presentació de Màrius Domingo, es van projectar les imatges de l'exposició i moltes altres d'afegides per a completar la selecció, mentre Albert Masó les anava comentant: primer fent una introducció a la tècnica de llarga exposició i després explicant els procediments més adequats per a la fotografia de paisatge, de la fauna en moviment, de la macro i finalment de les diverses modalitats de la fotografia nocturna: *light painting* (pintar amb llum el paisatge), captar el firmament, la Via Làctia, les aurores boreals, les imatges circumpolars, etc. També es van projectar un parell de vídeos: el de

«Confinats» i el de «24 hores d'un fotògraf de Natura», tots ells realitzats per Francesc Muntada a partir d'imatges dels membres de la SCFN.

A continuació s'obrí el torn de preguntes, que van ser moltes perquè el tema va despertar força interès, i es va generar un interessant col·loqui contestant totes les qüestions i aclarint tots els dubtes que es plantejaven. En acabar, l'Albert va fer una visita guiada comentant les 42 imatges.

L'acte va ser un èxit d'assistència, amb més de mig centenar de persones, moltes de les quals eren de FOTOCAT, l'agrupació fotogràfica de Reus. Van quedar tan contents, que vam acordar en celebrar més actes en el futur. ■

Albert Masó, Màrius Domingo i Andreu Ferré (Foto: Elizabeth Gallo)

Societats adherides

Societat Catalana d'Herpetologia

El 10 de juny passat vam dur a terme l'últim curs introductor per a la identificació dels rèptils escatosos de Catalunya. Hem impartit un total de sis cursos, que ens han portat a diverses localitats com el Vendrell, Girona, els Ports, la Vall d'en Bas, Alinyà i Ribes de Freser, amb l'objectiu de divulgar de manera gratuïta coneixement sobre els rèptils que habiten tot el territori català.

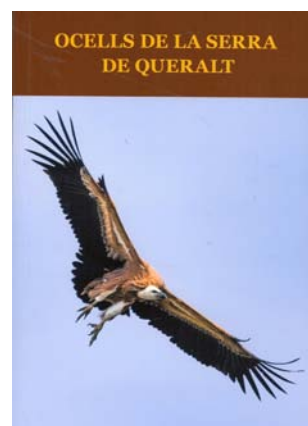
Els nostres cursos han consistit en dues parts ben diferenciades: una part teòrica i una part pràctica al camp. Durant la part teòrica, els assistents i assistentes han après sobre la biologia, l'ecologia i les característiques distintives dels rèptils escatosos de Catalunya. Hem proporcionat informació detallada sobre aspectes morfològics de les espècies, hàbitats, hàbits alimentaris i altres aspectes rellevants.

La part pràctica ha permès als participants posar en pràctica els coneixements adquirits durant el curs. Hem realitzat sortides de camp a les diferents localitats on s'han impartit els cursos, per tal d'observar rèptils escatosos en el seu hàbitat natural.

Estem molt satisfets i satisfetes de la notable participació en aquestes activitats, ja que les places disponibles s'han omplert en cada curs. Aquesta resposta positiva ens demostra que hi ha un creixent interès per aprendre sobre animals que sovint no sus-

citen l'atenció general. Ens sentim agraïts de poder contribuir a l'educació sobre aquests animals, perquè comprendre'ls és el primer pas per a la seva conservació i protecció.

Continuarem treballant per difondre el coneixement sobre els rèptils escatosos de Catalunya i fomentar una actitud de respecte i cura cap a aquestes espècies. Amb aquestes iniciatives, aspirem a sensibilitzar la societat i fomentar la seva col·laboració en la preservació de la rica biodiversitat del nostre territori català. ■

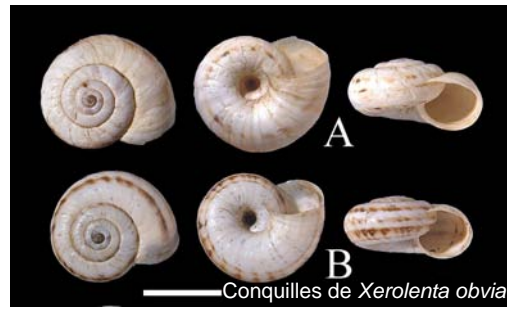
Ocells de la serra de Queralt. Guia de camp. Ajustament de Berga, 2020. 228 pàgines.

Xerolenta obvia adherit a una tija.

Associació Catalana de Malacologia

Recentment, s'ha publicat al *Bolletí de la Societat d'Història Natural de Balears* un article sobre la primera menció a Catalunya de l'espècie de caragol terrestre potencialment invasora *Xerolenta obvia* (Menke, 1828) a Sant Llorenç de Morunys, comarca del Solsonès. És un caragol difícil de distingir a primer cop d'ull d'altres espècies similars freqüents arreu, per això pot haver passat desapercebuda de molt altres indrets del nostre país. Després de descriure la conquilla i l'anatomia dels exemplars analitzats, es comenten diferents aspectes que fan referència a l'hàbitat i el potencial invasiu de l'espècie.

Així mateix, es posa de manifest el problema de les espècies introduïdes invasores que poden, a voltes, produir greus impactes

en el medi natural especialment en els medis ruderals, considerant-se un greu problema a escala global.

Els autors, associats des de la seva fundació, de l'Associació Catalana de Malacologia, Vicenç Bros i

Josep Quintana són alhora, membres de la Institució Catalana d'Història Natural i de la Societat d'Història Natural de Balears respectivament. L'article es pot descarregar gratuïtament a la [Web de la SHNB](#).

Ajut ICHN a la Dona Naturalista

El 23 de maig passat, Carlota Ruiz Gazulla, va presentar els resultats del projecte premiat en la primera edició de la convocatòria de l'Ajut ICHN a la Dona Naturalista,

dedicat en aquesta edició a la Dra. Creu Casas i Sicart, amb el títol «El Grapissar de Masia Blanca: un patrimoni natural a peu de platja?».

El mateix dia 23 de maig, es lliurà l'Ajut corresponent a la tercera convocatòria, dedicada a la Dra. Mercè Durfort i Coll, a Taïme Smit Pellure, pel projecte «Acústica

Marina del Litoral Català. Monitorització de cetacis de busseig profund». Les dues presentacions es poden recuperar al nou canal [Youtube](#) de la ICHN. ■

Plantes de la serra de Queralt. Guia de camp. Ajuntament de Berga, 2019. 231 pàgines.

Comportamiento social de los mamíferos

El llibre *Comportamiento social de los mamíferos*, d'Isabel Mate i Joan Barrull, que serà a les llibreries a partir de juliol, proporciona la revisió més exhaustiva, completa i actualitzada sobre el comportament i l'organització social dels mamífers que ocupen els diferents ecosistemes del planeta. El seu contingut explora l'impacte dels entorns socials i físics sobre les pressions de selecció que operen en ambdós sexes i sobre l'evolució de les adaptacions conductuals, fisiològiques i anatòmiques, amb una gran quantitat d'exemples fascinants dels complexos mecanismes del comportament. Amb un estil d'escriptura clar i atractiu, i il·lustrats amb gran quantitat de fotografies a color, els capítols del llibre aborden els patrons de comporta-

ment de mascles i femelles en múltiples situacions. El llibre sintetitza els coneixements més actuals sobre comportament i estructura social, cooperativisme, altruisme, selecció de parentiu, territorialitat, competència, jerarquies de dominància i reducció de riscos, dispersió, filopatria, gregarisme, sistemes d'aparellament, cria i cures parentals, aprenentatge i desenvolupament social, comunicació, etc. Ofereix, en suma, una via d'entrada per a la comprensió dels mecanismes i les motivacions que modelen el comportament, de manera que canviarà la nostra percepció del món natural que ens envolta. Imprescindible per tots aquells que s'interessin en el coneixement, estudi i observació dels mamífers. ■

Els socis opinen

Els rinoceronts en el punt de mira

Amb aquest títol apareix un article redactat per Eva van den Berg al *National Geographic* del mes de maig passat, on hi ha un parell de fotos meves (Albert Masó): un impressionant exemplar a la carrera i un detall del cap amb les banyes tallades, estratègia dels guardes per evitar que els matin els furtius. La intenció era recolzar la campanya internacional «Save the rhino»

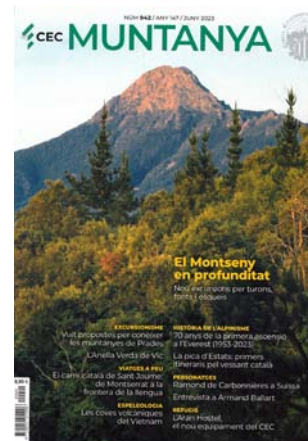
Potser premonitori d'un greu problema, el parc Kruger té forma de banya col·locada en vertical i el costat dret comparteix frontera amb Moçambic. En crear-se el parc el 1898, la caça havia exterminat els rinoceronts, però el 1961 se'n van portar 4 exemplars i l'excel·lent gestió va tenir un èxit inaudit, aconseguint que el 2010 n'hi hagués més de 20.000, gairebé la meitat de la població mundial!

Tanmateix, seguint el mal presagi de la banya, va ressorgir l'absurd interès per les seves suposades –i infundades– propietats curatives i excitants, i a la Xina i altres països asiàtics es paguen fortunes per la «màgica pols de banya». Aquest increment de la demanda va provocar una allau de furtius procedents de Moçambic que en una dècada va acabar amb el 70 % de la població: el 2021 en quedaven menys de 4.000.

Fa 30 anys que faig safaris fotogràfics al Kruger i en els primers 20 fotografiava rinoceronts tots els dies, mentre que del 2010 al 2020 cada vegada era més difícil i el 2021 per primera vegada cap dels dos jeeps de l'expedició va poder veure ni un sol rinoceront.

Tanmateix, les autoritats del parc, els rangers, la policia i l'exèrcit es van prendre molt seriosament el tema i es van incrementar molt les patrulles i les condemnes als furtius, cosa que ha permès que sorgeixi un raig d'esperança. Així, el juliol i l'agost del 2022, als tres safaris que vaig realitzar vam poder tornar a fotografiar rinoceronts. Això es reforça amb les declaracions del Kruger field guide Duane Botha: «Soc raonablement optimista perquè en una zona del Kruger que visito amb freqüència he vist més rinoceronts els últims mesos que els anys anteriors. D'altra banda, hi ha indicis que la caça furtiva sembla que s'està desplaçant del parc cap a reserves privades, sobretot les de la província de Kwa-Zulu Natal». Esperem que desaparegui el mal presagi... ■

Revista *Muntanya*, número 942 any 147, Centre Excursionista de Catalunya, juny de 2023. 162 p

En el *National Geographic* del mes de maig, Albert Masó va publicar un article sobre la gran matança de rinoceronts que s'ha produït a Sudàfrica.

Representants als Espais Naturals

Vèrtex, núm. 306. Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, maig-juny de 2023. 96 pàgines.

Consell de Protecció de la Natura

El 26 de maig de 2023 va tenir lloc a Núria la reunió del Plenari del Consell de Protecció de la Natura. La sessió va començar amb la presentació de Toni Casals, director de la Estació de Muntanya de Vall de Núria, explicant la gestió ambiental que des de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya es du a terme a Núria. Seguidament, Santi Farriol, director del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser, també va fer una presentació del parc i de la seva relació amb l'àmbit Núria, sector aquest que es va excloure del parc natural.

El President del Consell informà sobre la seva participació en la comissió que redacta els estatuts de l'Agència de la Natura i s'acordà redactar una moció reclamant que no s'endarrerixi més la seva posta en marxa. També es va aprovar l'informe sobre la Proposta de Resolució per la qual s'aprova la catalogació, descatalogació i canvi de categoria d'espècies i subespècies del Catàleg de flora amenaçada de Catalunya i es va fer esment a l'informe pericial que a instàncies del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya es va elaborar en relació amb el Pla especial urbanístic

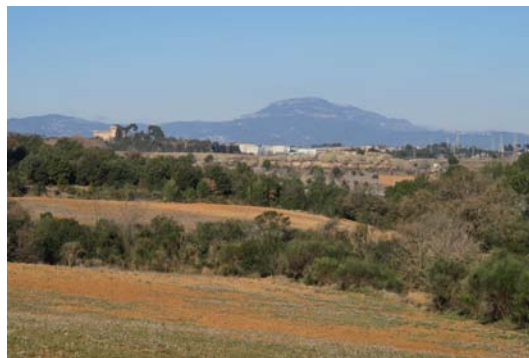
dels Jardins de Cap Roig. Tots els informes es poden consultar al [web del Consell](#).

En aquesta reunió també es va fer referència al seminari sobre criteris i propostes per una implantació d'energies renovables compatible amb la conservació i ús sostenible del medi natural, que va tenir lloc el dijous 9 de març a Món Sant Benet (Sant Fruitós de Bages) i que es va organitzar conjuntament pel Consell Assessor pel Desenvolupament Sostenible i el Consell de Protecció de la Natura. En una segona reunió prevista pel 21 de juny es prepararà un document final de conclusions. ■

Consell Científic Assessor del Parc de Collserola

El 24 de maig va tenir lloc la reunió del Consell Científic Assessor del Parc de Collserola en la qual es van exposar diferents projectes en els quals es treballa des del parc. Entre aquests, cal destacar el Pla de gestió de la conca fluvial de la Riera de Vallvidrera, un dels espais més interessants del parc però que a partir de les dades disponibles es constata que els seus valors van minvant. També es va fer referència al projecte de restauració de la mina Berta i al projecte de desmantellament de la fàbrica Sanson.

En relació amb el procés d'avaluació ambiental del Pla Director Urbanístic Metropolità,

des del parc es va presentar fa temps un informe tècnic que, entre altres qüestions, feia referència a l'espai funcional i als espais d'interès connector, atès que el pla especial del parc no els regula normativament per quedar fora del límit del parc, i això es podria fer des del Pla Director Urbanístic Metropolità. Els redactors d'aquest pla, però, no sembla que estiguin gaire decidits a implicar-s'hi ja que en alguns casos redueixen aquests àmbits a simples «punts crítics», que no és ben bé un espai funcional o un espai d'interès connector, ni els contemplen tots. ■

Mineralogistes de Catalunya, volum 15, núm. 1. Maig de 2023-1, Grup Mineralògic Català. 81 pàgines.

Comissió de Territori de Catalunya

A més de les qüestions urbanístiques pròpies d'aquesta comissió, s'ha posat en marxa un grup de treball per elaborar un document de criteris per a la implantació de parcs eòlics en el sòl no urbanitzable, document aquest que complementarà el ja aprovat amb anterioritat sobre instal·lacions fotovoltaïques. Aquests criteris caldrà que es tinguin en

compte pels diferents òrgans amb competències urbanístiques a l'hora de tramitar qualsevol nova instal·lació energètica.

Algunes de les aportacions que es van fer a aquest document van en la línia de reclamar que a més de l'enfocament paisatgístic que té aquest document, es tinguin més en

compte tot allò que fa referència als diferents components del medi natural. També es va comentar que cal que els promotors de projectes realitzin uns informes d'impacte ambiental més complets i rigorosos i no com sovint passa que no deixen de ser una acumulació de dades que únicament serveixen per referendar una decisió presa amb

anterioritat. De manera similar, les empreses promotores han de responsabilitzar-se del seguiment dels impactes, i si aquests no es fan amb la fiabilitat necessària, l'Administració hauria d'establir una taxa que permeti dur a terme el seguiment amb equips independents.

Activitats amb altres entitats

FestiNAT 2023

El 27 de maig passat es va celebrar la primera edició del FestiNAT, en el qual la nostra institució hi va tenir un paper molt actiu. D'una banda, vàrem ser-ne part organitzativa, juntament amb la Fundació EMYS, Oxi-geneNATs i la Xarxa per a la Conservació de la Natura. I de l'altra, diversos experts, dels diferents grups de treball de la Institució, varen aportar la seva expertesa en tallers, i presentacions que es varen desenvolupar

al llarg de la jornada. En total, es van fer una seixantena d'activitats, i el nombre de visitants, junt amb ponents i organització, va ser de 350 persones.

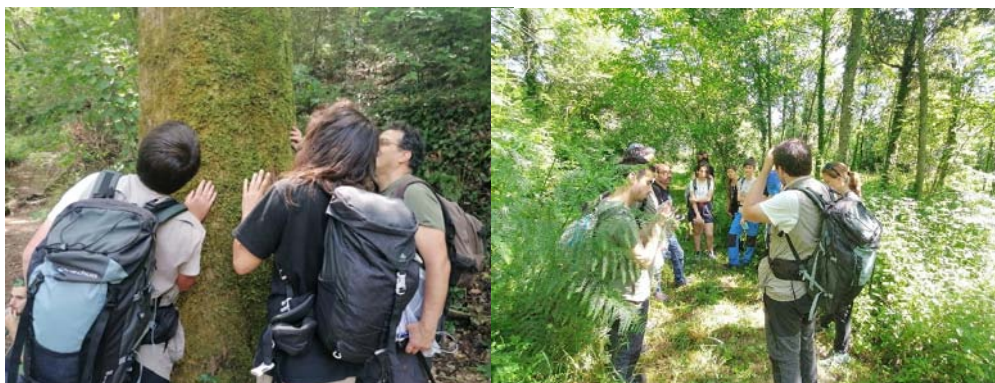
Esperem que s'hagi plantat la llavor d'un festival que vol dur al gran públic l'esperit naturalista, i que en els propers mesos es pugui anar definint l'edició del 2024 i la seva data de celebració. ■

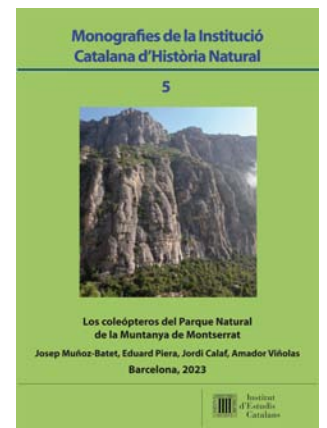
Curs de formació naturalista amb l'SCEA

Els dies 9 i 10 de juny es va dur a terme el curs de formació de caire naturalista per a persones que duen a terme activitats en entorns naturals, juntament amb la Societat Catalana d'Educació Ambiental. El curs es va repartir en dues parts, una de teòrica, i en línia, el divendres dia 9, i una de pràctica el dissabte dia 10 en dos espais de la Garrotxa. La formació la van dur a terme experts dels grups BrioLi, Antaxius, GOC i Felis per tal

de millorar el coneixement dels assistents en moltes, insectes, orquídies i carnívors. Al llarg de la jornada pràctica, es van poder observar diferents espècies d'insectes, moltes, hepàtiques i rastres de mamífers. Amb tot, la tarda de dissabte es va presentar plujosa i no es va poder acabar la jornada pràctica. Així doncs, el dissabte dia 8 de juliol es farà una matinal al Montseny per completar la formació de camp. ■

Butlletí de la ICHN, número 87_Segon trimestre. Ja es poden consultar al [web](#) els articles acceptats durant aquest semestre.

Monografies de la Institució Catalana d'Història Natural. La monografia número 5 que porta per títol *Los coleópteros del Parque Natural de la Montaña de Montserrat*, de Josep Muñoz-Batet, Eduard Piera, Jordi Calaf i Amador Viñolas, es pot consultar al web de la ICHN.

Vols rebre el NOTÍCIES més aviat, en color i amb enllaços als documents anunciats?

Contacta amb la Secretaria de la Institució (ichn@iec.cat) i demana la versió en format pdf!

Les xarxes socials de la ICHN

Seguiu les novetats relacionades amb les activitats de la ICHN a [Twitter](#), [Facebook](#), [Instagram](#) i al nou canal [Youtube](#).

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Climàtica,
Alimentació i Agenda Rural

fundada el 1899

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Redacció: ICHN
C. del Carme, 47
08001 Barcelona
Tel. 933 248 582
Fax 932 701 180
A/e: ichn@iec.cat
A/I: <http://ichn.iec.cat>

Imprimeix: IMPREMTA BADIA, SL
ISSN: 2339-5672
Maqueta: Albert Beltran
Dipòsit Legal: B.39829-1995

Recull de legislació

Aragó

DECRETO 60/2023, de 19 de abril, del Gobierno de Aragón, por el que se establece un régimen de **protección para el cangrejo de río ibérico** (*Austropotamobius pallipes*) y se aprueba un nuevo plan de recuperación. BOA núm. 82 de 3 de maig de 2023.

Catalunya

DECRET 91/2023, de 16 de maig, pel qual s'aprova el **Pla de gestió del districte de conca fluvial de Catalunya** per al període 2022-2027. DOGC núm. 8918 de 18 de maig de 2023.

Illes Balears

Decret 25/2023 de 2 de maig pel qual s'estableixen les **reserves marines de ses Bledes i des Vedrà-Vedranell** i s'hi regulen les activitats d'extracció de flora i fauna marina i les activitats subaquàtiques, i es modifiquen el Decret 34/2014, d'1 d'agost, pel qual es fixen els principis generals de la pesca recreativa i esportiva a les aigües interiors del litoral de les Illes Balears i el Decret 17/2003, de 21 de febrer, pel qual es regula la pesca d'arts menors a les aigües interiors de les Illes Balears. BOIB núm 057 de 4 de maig de 2023.

Decret 27/2023 de 8 de maig, pel qual s'aprova el **Pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN) d'Es Trenc-Salobrar de Campos**. BOIB núm 059 de 9 de maig de 2023.

Decret 36/2023 de 12 de juny, pel qual s'aprova la modificació del **Pla d'ordenació dels recursos naturals de s'Albufera de Mallorca**, aprovat pel Decret 7/2021, de 22 de febrer. BOIB núm 078 de 13 de juny de 2023.

País Valencià

DECRET 67/2023, de 5 de maig, del Consell, pel qual es Declaren com a **Zones Especials de Conservació (Zec)** els Llocs d'importància Comunitària (Lic) Serra de la Safor (Es5233041), Valls de la Marina (Es5213042), Aitana, Serrella i Puigcampana (Es5213019), Serres de Bèrnia i El Ferrer (Es5213020) i Riu Gorgos (Es5212004), i s'aprova la norma de gestió d'aquestes Zec i de la Zona d'Espècial Protecció per a les Aus (Zepa) Muntanyes de la Marina (Es0000453). DOGV núm. 9592 de 10 de maig de 2023.

Agenda

Els Cursos Naturalistes de la Institució

Dissabte 8 de juliol de 2023, «**Coneguem els rastres dels nostres mamífers**», a càrrec de Pau Federico i Xavier Soler, Grup de Recerca en Carnívors de Catalunya (FELIS-ICHN). Consulteu el programa complet al web de la ICHN.

15 i 16 de juliol de 2023, «**Els amfibis de Catalunya. Biologia, etologia i conservació**», a càrrec de Diego Martínez, consultor mediambiental especialista en gestió de fauna salvatge. Consulteu el programa complet al web de la ICHN.

Per a més informació, adreceu-vos a la **Secretaria** de la ICHN

Delegació del Bages

Dissabte 8 de juliol de 2023, 8.15 a 20.30 h, «**Travessa des del coll de la Creueta, a sobre de Castellar de n'Hug, fins al mirador dels Orris -abans del President-, entre Gréixer i el coll de Pal, passant pel cim de Puigllançada i el coll de Comafloriu**», a càrrec de Jordi Badia i Florenci Vallès.

Han col·laborat en la redacció d'aquest NOTÍCIES:

Xavier Alamany, Jordi Badia, Joan Barrull, Vicenç Bros, Josep Germain, Joaquim López, Albert Masó, Isabel Mate, Jordi Prat, Lluís Salvador, Pol Sar, Ferran Sayol, Societat Catalana d'Herpetologia, Xavier Soler, Florenci Vallès i Marc Vilella.